

A FÖLDRAJZ ÉS A GEOGRÁFIAI KUTATÁSOK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI MAGYARORSZÁGON

DR. PÉCSI MÁRTON

Tisztelt Közgyűlés és Vándorgyűlés!

Az 1872-ben alapított Magyar Földrajzi Társaság ez alkalommal Egerben az ország történelmileg és földrajzilag is egyik legnevezetesebb megyéje székhelyén rendezi 110. közgyűlését és 39. vándorgyűlését. E hagyományos rendezvényeink célja jól ismert: hazánk tájai, ill. megyéi földrajzának, gazdasági, társadalmi körülményeinek részletes megismerése, tapasztalatok szerzése, átadása, továbbá a társaságunk egy évi működéséről egyrészt a tagság széles körének, másrészt a helyi irányító szervezetnek a tájékoztatása.

A közgyűlés és a vándorgyűlés együttes megrendezésének még nincs hosszú hagyománya; a hatvanas években három ízben rendeztük együtt, majd 1982 óta vált rendszeressé a Társaság választmányának azon törekvése, hogy a közgyűlésen a tagság minél szélesebb köre képviseltesse magát. Az együttes rendezés több oldalú előnye mellett valóban jelentkezik az a veszély is, hogy a vándorgyűlés programját a közgyűlési előadások, társasági beszámoló, ill. választások túl zsúfolttá teszik.

Ennek elkerülése érdekében a közgyűlési tudományos előadások időtartamát szükségesnek tartjuk limitálni, határozott időhöz kötni, továbbá a vándorgyűlés térségéhez kapcsolódó tudományos kutatások eredményeiről kiállításon, poszterbemutatókon, kiadványokon keresztül törekszünk minél szélesebb körű információt és tapasztalatcsere lehetőséget nyújtani. Ezt a célt szolgálja a Földrajzi Közlemények legújabb, az egrai vándorgyűlés alkalmára előkészített és most megjelent kettős füzet is (1986. 1—2.). Az elnöki megnyitó bevezetőjét ezért ez alkalommal csak a legszükségesebb közlésekre korlátoztam, hogy mielőbb rátérhessek feladatom lényegére.

Tisztelt Közgyűlés!

Társaságunk tagságának, választmányának teljes bizalma nyilvánult meg a Magyar Földrajzi Társaság vezetősége iránt azzal, hogy az elmúlt évi zalaegerszegi közgyűlésen az elnökségnek újabb négy esztendőre (1985—1988) mandátumot szavazott meg. E megtiszteltetésért a magam, a főtítkár, valamennyi társelnök, ill. szakosztály- és osztályelnök nevében ezúton is köszönetünket fejezzük ki! Azon fogunk munkálkodni, hogy társaságunk életét, munkáját töretlenül továbbvigyük, és nem kevésbé törekszünk az utánpótlás nevelésére, hogy négy év múlva — néhányan — megfelelő, jó kezekbe adhassuk át a stafétabotot.

Szükségesnek látom, hogy itt és most, az Egerben tartott közgyűlés alkalmával — a köszönetnyilvánításon túlmenően — az elkövetkező négyéves szakaszra körvonalazzam javaslataimat társaságunk néhány súlyponti tevékeny-

sége folytatásához, továbbfejlesztéséhez és új feladat vállalásához is. Szege-
den az 1981. évi vándorgyűlésen közreadott alanti ajánlásaimat:

„Az elkövetkező periódusban elnökségünk a Magyar Földrajzi Társaság szakosztályai és vidéki osztályai rendezvényein, sőt a vándorgyűlésen is jórésben olyan földrajzi témák, előadások megvitatását szorgalmazza, amelyek a földrajznak mind tudományos közéleti, mind pedig közoktatási-közművelődési szerepét (egyre jobban) megnövelik. Ilyenek lehetnek pl.:

- A földrajz szerepe a természeti környezeti tényezők, erőforrások állapotának, változásainak minősítésében.
- Földrajzi módszerek alkalmazása a természeti környezet és a társadalmi tevékenység (termelés, fogyasztás) kölcsönhatása vizsgálatában.
- Természeti és gazdasági erőforrásaink jelentősége és a termelés térbeli kapcsolata.
- Racionális természet-, ill. környezethasznosítást elősegítő földrajzi módszerek.
- A településhálózat szerepe és hatása a földrajzi környezeti rendszerben.

A fenti témák mindegyikének fontos oktatásmódszerbeli és nevelésszemléletű derivátumai is vannak, éppen ezért biztosítani kell, hogy a földrajz a természet- és főként a környezetvédelmi nevelésben és az integrált földrajzi környezet rendszerelvű (ok-okozati) szemléletében és annak megértésében vezető szerepet vállaljon.” (Pécsi M. 1982. 210. o.)

Az öt évvel ezelőtti célkitűzéseink, ill. ajánlások, amelyek a nyolcvanas évek földrajza oktatási, közművelődési és kutatási feladatainak főbb irányaira utaltak, hosszabb távra is érvényesek. Részben azért, mert a tudományos kutatás terén is csak egy részük valósult meg, másrészt pedig az oktatás, a közművelődés, ill. társaságunk fórumai is csak kevés új tudományos eredmény terjesztésére és alkalmazására vállalkoztak. Bár társaságunk szervezeti tevékenysége, különösen a vidéki osztályok erősödésével, gyarapodásával az elmúlt öt év során jelentősen megnőtt, tekintélyesedett, programjaink (hazai és külföldi) fő kérdései, eredményei a szakosztályok, osztályok programjaiban nem tükröződtek a kívánatos mértékben. Ez a megállapítás vonatkozhat a társaságunkon kívüli, de tagjaink közreműködésével folyó földrajztanári, ill. felsőoktatási továbbképzésekre is.

Az MTA égisze alatt működő társaságunknak — célkitűzése szerint — a közművelődési feladat mellett (ez elsősorban a TIT feladata) a tudományos eredmények közzétételére, az új tudományos irányzatok ismertetésére, módszerekben, szemléletben való fejlődésre kell törekednie.

A földrajz alapvetően új szemlélettel megalapozott tantárgyi műfaját és a közügyek felé orientált feladatkörét kell elterjeszteni. E célból kívánok a földrajz mint tantárgy és a geográfiai kutatások szemszögéből időszzerű, általam súlyponti jellegűnek vélt néhány földrajzi kérdéssel itt tézisszerűen foglalkozni.

Mondandómat, mely jellegénél fogva elsősorban figyelemfelkeltést, és nem a tézisek bizonyítását hivatott szolgálni, a tömörítésre való törekvésem miatt három témakör köré csoportosítottam:

1. A földrajz mint rendszerelvű kapcsolattudomány.
2. Súlyponti elvek és irányzatok a földrajzban.
3. A földrajz és a közügy mint társadalom iránti kötelezettség.

1. A földrajz és az általános rendszerelmélet

A földrajznak mint tudománynak és tantárgynak a művelési célját, és főként a vizsgálatnak a szempontját a történelem folyamán többször is megfogalmazták, sőt az utóbbi évszázad során újra és újra értelmezték attól függően, hogy milyen volt a tudományok, ill. a társadalom elvárása a földrajzzal szemben.

Hagyományos alapokon, de a mai elvárások alapján a földrajz tárgyköre a földfelszín térbelileg változó jelenségeinek — természeti és ember alkotta formái, folyamatai állapotának és változásainak — pontos, rendszerelvű vizsgálata, leírása, osztályozása és magyarázata.

Mellőzve itt a tudománytörténeti részleteket, egyesek a geográfiát már a 20. sz. fordulóján olyan kauzális összefüggéseket művelő tudománynak tekintették, mint ma — többek véleményével egyetértve — az *általános rendszer tudományát*, mely áthidalja a szakadékot a természet- és társadalomtudományok között. Természetesen ez annak kihangsúlyozását is magában foglalja, hogy a földrajz részágazatai egymagukban nem képviselik a geográfia kompozitumát.

Egy évtizede hazánkban is irányzattá vált a földrajzot úgy tekinteni, ill. úgy művelni, mint általános rendszertudományt, amely keresi, kifürkészi a társ-tudományok által, és saját szemszögéből is megfigyelt dolgok összességét. A földrajzi környezetet mint funkcionáló egészet, és a benne levő tényezőket együttesen, egymásra hatásokban törekszik értelmezni, amelyeket más tudományok külön-külön vizsgálnak.

BERTALANFY L. (1972) általános rendszerelmélete szerint léteznek, ill. lenniük kell olyan törvényeknek, amelyek az egymásra ható tényezők bizonyos típusait irányítják. Ezek megismerésével a *földrajz is, mint az általános rendszerelmélet is, a különböző tudományok szintézisére aspirálhat*. A geográfusnak a komponenseket együtt kell látni akkor is, amikor csupán a földrajzi környezet résztényezőit kell értelmezni. A földrajzi elemzésnek ez a módszerbeli sajátága.

A magunk részéről már a hatvanas évek derekán, de különösen a hetvenes évektől kezdve hangsúlyoztuk a földrajz két fő tudományágazatának, kutatási területének egy közös cél érdekében való kapcsolatát (PÉCSI M. 1962). Ez különösen szükségessé lépett elő *az ember és természet közötti kapcsolatok*, vagyis a *földrajzi környezeten belüli összefüggések feltárása és értelmezése* kapcsán.

A *földrajzi környezet*, mint arról már korábban részletesen értekeztünk, nemcsak és nem pusztán természet, hanem az ember is, az ő tevékenységének minden eredményével és következményével együtt (PÉCSI M. 1972, 1974, 1979). Mindig szemünk előtt kell tartani, hogy az ilyen egymásra hatások okozzák magának a földrajzi környezetnek az alakulását, változását és továbbfejlődését.

A *földrajzi környezettan* (Umweltwissenschaft, Environmental Science) a földrajz legszélesebb munkaterületévé válik. Kifejezi annak többszöri hangsúlyozását, hogy a földrajz fejlődésének érdekében áll a komplex analízis, az integrálás és a tényezők térbeli funkcionális vizsgálata. CHORLEY R. I. (1962) szerint a rendszerelvű megközelítés lényege az *összefüggések hangsúlyozása és a valóságos környezet komplexitásának egyszerűsítésére való képesség*.¹

¹ A rendszert három fő összetevő csoportra tagolja:

az elemek összesége,
elemek közötti kapcsolat,
rendszer és környezetek közötti kapcsolat.

A környezetben a rendszereknek több típusa is létezik. A környezeti rendszerek közül a földrajzban természetszerűleg elsőként említhető a geometriai rendszer, amely a jelenségek közötti statikus összefüggést mutatja, pl. a topográfiai térképek. Lehetnek sorozatos rendszerek, amelyekre, ill. az alkotó elemekre az egymásba kapcsolódás jellemző, pl. a gyáarak vertikálisan egymásba kapcsolódása valamely bonyolult termékcsalád előállítására.

Az ember és a természeti környezet közötti összefüggések, kapcsolatok rendszerelvű, multidiszciplináris megközelítésére hazánkban már több mint egy évtizede dolgoztunk ki alapelveket (PÉCSI M. 1974, 1979b, PÉCSI M.—STEFANOVITS P.—MARTOS F. 1980). Ezeket főként a tájföldrajzi ökörendszerek kutatására, a környezeti potenciáljuk feltárására és a nagy műszaki létesítmények várható ökológiai konzekvenciájának elemzésére, felmérése érdekében kezdtük alkalmazni.

Ennek a Földrajzi Társaság fórumain ismételten hangot adtunk tanulmányokban és előadásokban. E kérdés mégsem kapott súlyának megfelelő helyet a tanári továbbképzésben. De a tudományos munkák egy részében sem kapott annyi figyelmet és energiát, mint pl. a lemeztektonika — amely bár kétségtelenül nagy fontosságú és forradalmi szerepet tölt be a földtudományok területén, a hatását azonban a földrajzi környezet egészéhez is viszonyítani kell.

A magyar földrajz még elég kevés kísérletet tett a *földrajzi környezet rendszerelvű kutatása megközelítésében*, az eredmény is meglehetősen szerény. A gazdaságföldrajzi tudományágazatok, félve a természettudományos szempontok térhódításától, ha újabban nem is bírálták ezt a megközelítést, de többnyire távol tartották magukat annak alkalmazásától.

Ez alkalommal is hangsúlyoznunk kell, hogy (a földrajzi táj) a társadalom teljes földrajzi környezete tartalmilag olyan összetett (földrajzi kompozitum), amelynek változását, de még állagát is felmérni, megmagyarázni előbb egyszerűbb, majd bonyolultabb modellekkel tudjuk elérni. Mindehhez a *földrajzi információs rendszer* kiépítésére, de még inkább működtetésére lesz szükség.

A földrajznak mind tantárgyi szinten, mind tudományos alap kutatásaiban és az alkalmazott földrajzi kutatásokban egyaránt ki kell fejlesztenie saját földrajzi *környezeti*-, ill. *tájmodelljét*, amely a valóság egyszerűsített ábrázolása. Bonyolultságot feltárni csak lépésről-lépésre lehet, de egyszerre nem. Ezekhez ma matematikai, kibernetikai eljárások, logikai modellek alkalmazása nélkülözhetetlen.

2. A magyar földrajzra ható időszerű elvárások és súlyponti irányzatok

A földrajz két ágazatának — a természetföldrajz és a társadalomföldrajz — speciális részei a földrajz egészén belül időről időre eltérő fontosságú szerephez jutnak. A változó tendenciák okát a tudományok fejlődése és a gyakorlat különböző igénye motiválja.

A földrajzi részdiszciplínák elvi és módszerbeli kapcsolatai más rokon tudományokkal gyakran erősebbek is lehetnek, mint magával a földrajzzal.

Az általános földrajz és részágazatai (pl. domborzattan, település, népesség, és termelés földrajza) a rokontudományoktól elsősorban nem a kutatás tárgyában, hanem döntően a kutatás szemléletében, céljában, a vizsgálat komplex — földrajzi — eljárásában különböznek. Az imént említett és más általános földrajzi részirányzatok a rokontudományoknak nyújthatnak bizonyos eredményeket, de azokból fel is használnak vizsgálatokat. A földrajzban a tárgyi megközelítés és feldolgozás rendszerint szélesebb körű összefüggésekkel folyik, mely általánosabb, de térspecifikus ábrázolást nyújt.

Ez a körülmény közvetve, de mégis igen intenzíven kihat egyes általános földrajzi részirányzatok domináló szereplésére. *A közgazdasági szemlélet előtérbe jutása a népgazdaságban, a tartós gazdasági válság, a gazdasági egyen-*

súly megbomlásának enyhítésére szolgáló intézkedések a *gazdaságföldrajzi kutatások szerepét súlypontosan előtérbe hozták*, ezen belül is elsősorban település- és területfejlesztés érdekében állított *településföldrajzi és szociálgeográfiai* kutatási irányokat.

Az ember és a természet között újabban kialakult kritikus *egymásrahatás* eleinte a (biológiai) ökológiai szempontú *környezetvédelmet* hozta magával (PÉCSI M. 1984). A földrajzi környezet sokrétű és rohamosan fokozódó és terhelő igénybevétele a termelés és a szolgáltatás legkülönbözőbb ágazataiban a *környezetre gyakorolt társadalmi és gazdasági tevékenység konzekvenciáinak folyamatos felmérését* kényszeríti ki (PÉCSI M. 1984). Ez jó néhány földrajzi irányzat kutatása fontosságát előre vetíti (így pl. a geomorfológia, a tájanalízis, a településföldrajz, ipari és más műszaki létesítmények telephely-választása, környezetföldrajzi felmérését, a környezetminőség és az életkörülmények földrajzi elemzését).

Az ember és környezet kölcsönhatás-vizsgálat olyan gyakorlati igényű eredményeket szolgál, amely különböző — gazdasági, igazgatási — döntéshozatalokat alapoz meg.

A *döntéshozatal* fontossága társadalmi szerepének kutatásával új irányzat — az angol marxista geográfus, HARVEY által több vonatkozásában bírált — *magatartás földrajza* foglalkozik. Ennek az irányzatnak a vizsgálati körébe sorolják még az információáramlás elemzését, a környezet *élesztése, látványa* (percepciója)² kutatását.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a jelenben és a közeljövőben is jobban oda kell figyelni a szocializmusban is kialakuló (korábbi időből átöröklődő) társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek okára, ill. fellépésére. Ezért az emberi *életminőség vizsgálat*³ területi különbségeinek értelmezése a szociálgeográfia keretében is egyre szükségesebb lesz. Ez kiemelkedő jelentőségű kutatási feladat a társadalomföldrajz számára.

A *regionális földrajz* — a hagyományos és az újabb keletű általános irányzatok mellett — mindenkor külön, önálló irányzatot képviselt. Ennek az elsősorban tércentrikus irányzatnak is, miként az általános földrajzi irányoknak is, az adott körülményeknek megfelelően elvi és gyakorlati szempontból újra és újra meg kell határozni a kutatási szempontjait, feladatait.⁴

A regionális földrajzi irányzathoz néhány kiemelkedően fontos földrajzi elv is kapcsolódik. Így maga a *regionalitás elve*, mely szerint nincs két teljesen azonos hely a Földön, ezért hangsúlyoznunk kell, hogy a földrajzi térkülönbségek nem teljesen és nem is feltétlenül unikálisak.

A területi elv mellett a földrajzi tér viszonylatában érvényesítendő a *genetikus elv* és *történetiségi elv* is, amelyek együtt az előzőektől is függően az *időbeli változás* tendenciájával adják meg a régió sajátosságát.

² A természetes, ill. a műtájról alkotott véleménykülönbségeket manapság politikai célokból is manipulálják. Az egyén meglátásán, viselkedésén keresztül a környezetről alkotott ismeretek, észlelések (percepciók) nemcsak területenként és időben, hanem társadalmi csoportonként is változóan tükröződnek vissza az emberi magatartásban. E problémák vizsgálatára egy új földrajzi irányzat, az *érzékelés földrajza* (percepció) alakult (COMPTON P. 1986).

³ Az életminőség hármasszetezője 1. fizikai szükségletek (élelem, lakás, egészség), 2. kulturális igények, 3. magasabbrendű szükségletek. A szociálgeográfia (társadalomföldrajz) lehetne a szocializmusban az emberi jólét kutatásának az eszköze.

⁴ A regionális földrajz, mely újabb reneszánsz előtt áll, a környezeti egyensúlyt biztosító környezetgazdálkodás alapjait szolgáló tudomány lehetne a jövőben (PÉCSI M. 1982).

A területi különbségek tehát térben és időben is változnak. Ma különösen a *változás* ütemének, ill. mértékének a megállapítása került előtérbe, mely lehet helyenkint gyors, katasztrofális, alapvetően a környezet lassú egyensúlyi változásokon megy keresztül.

A földrajz regionális irányzatának egyik súlyponti feladata lett a *régiók között meglévő közös vonások* jellemzése és általánosítása, továbbá a *régióban időszakosan* vagy ritmikusan *bekövetkező változások prognosztizálása*. Ezekhez is persze sajátos módszereket, modelleket kell kidolgozni és alkalmazni.

A földi terekre (táj, termőhely, telephely, régió, körzet) jellemző a *heterogenitás*, de ez nem mond ellent annak, hogy benne keressük a *homogenitást*.

Ez a *dialektikus homogenitásvizsgálat* a különböző területeken fontos földrajzi kutatási szempont. Létezhet *egytényezős homogenitás*, többnyire azonban több tényezővel jellemzett homogenitással találkozunk. Ebben az esetben a tényezők bizonyos funkcionális kapcsolatban állnak egymással. A funkcionális régiószemlélet értelmében a tér földrajzi faktorai között fennálló funkcionális hasonlóságok komplex tartalmú *területi homogenitást* fejeznek ki. Ez az elv átvezet az *összehasonlító funkcionális régió vizsgálatába*.

A funkciók száma az intenzív hasznosított ipari-városi térben gyorsan növekszik, és ez elvezetett a vonzásközpontok, központi helyzeti régiók, az erőforrások, a környezetvédelem, továbbá a *regionális környezetgazdálkodás kutatásához*.

A táj-, a tértipizálás, a regionalizálás, a *földrajzi környezeti* — ill. tényezőiben végbemenő — *változások felmérése*, a célnak megfelelő szempontú értékelése a *földrajzi minősítés* súlyponti irányzatának fogható fel.

A *környezeti változások* felmérése és célirányos értékelése nagyon sok új felfedezni valót kínál a földrajz mai művelői számára. Ehhez az új kibernetikai műszaki-technikai új eljárások és módszerek máris nagyon sok segítséget kínálnak. Még inkább lehetővé teszik a fenti szempontú *környezetváltozások* felismerését, továbbá a *környezetdiagnózist*, a műszerek, a számítástechnika rohamos fejlődését. Ezekre feltétlenül alapoznunk kell, és fel kell készülnünk alkalmazásuk segítségével a *földrajzi környezeti változások széles körű, gyors aktualizálására*.

3. A földrajz és a közügyek, a társadalom iránti elkötelezettség

Napjaink gazdasági krízise, válsága elég hosszú évek óta tart, sok társadalmi feszültség, baj és nehézség halmozódott fel. (De tapasztaltuk azt is, hogy a gazdasági felvirágzás éveiben sem oldódtak meg a társadalmi problémák automatikusan.) A tudományokkal szemben általában, és ezek között most a gazdasági, (népgazdasági), műszaki és újabban a földrajztudomány iránt is különösen jelentős, többoldalú társadalmi elvárás irányult.

A *földrajz* egyre szorosabb kapcsolatba kerül a *közügyekkel*. Mi legyen tehát a földrajz célkitűzése, kutatása e téren? A társadalomföldrajztól, ill. emberföldrajztól azt várták, hogy az *egyenlőbb társadalom megeremítése érdekébe állítsa vizsgálatait*. Újabban gyakori ez a kérdés.

Milyen legyen a társadalmi irányú (ember-) földrajz feladatköre?

Vajon a geográfusok jelenlegi felkészültséggel tehetnek-e hasznosat a politika érdekében?

Úgy véljük, a magyar geográfia az elmúlt öt év során igen aktívan kapcsolódott be egyrészt a kormány szinten kitűzött kutatásokba, másrészt bizo-

nyos politikai döntések és a gazdasági döntések előkészítésébe. Csak néhány fontosabb témakört említtek: ilyenek voltak a földtörvény előkészítése, a földértékelés rendszerének és magának az új földértékelés folyamatának bevezetése érdekében tett javaslatok. Szakvéleményezéseket készítettünk kormány-, ill. tárcaszintű tervkoncepciókhoz, többek között a településfejlesztés tudományos előkészítéséhez, a Bős—Nagymarosi Vízerőmű létrehozásával, műszaki megvalósításával kapcsolatos ökológiai konzekvenciák megjelöléséhez stb.

A politikai-gazdasági, ill. a közügyekkel kapcsolatos döntések tudományos előkészítése igen széles körű feladatokat hárít a tudományokra. Ezekre felelősségteljesen a válasz csak megfelelő felkészültség birtokában adható meg.

A geográfának ismételtelen fel kell mérnie, mi a társadalom iránti kötelezettsége.

Vannak, akik úgy vélik, hogy ha a földrajz, az ember és környezete témakört a kutatás középpontjába állítaná, a *földrajz egysége* valósulhatna meg. Új szempont lehetne a tanításban és a kutatásban is feleletet adni arra, hogy valamely táj, ill. földrajzi környezet természeti (potenciálja) javai, mennyire érvényesülnek a társadalom földhasználata során. Az előnyös helyzetet mennyire tudjuk hasznosítani, ill. a hátrányos adottságokat és hatásokat milyen mértékben sikerül kiküszöbölni?

Nézetünk szerint a földrajznak, ill. képviselőinek a politikai-gazdasági, környezetvédelmi és tervezési kérdések döntéselőkészítésében is aktívabbnak kell lenni. Tematikailag egészen új feladat az *életminőség* és a *környezetminőség* alakulásának beható elemzése, az emberi környezeti hatások rendszerelvű felmérése, melyek, egy hatékony környezetanalízissel kiegészülve, a földrajztudomány természeti, ill. gazdasági szférájában kell egyaránt, mielőbb meggyökerezzenek.

Az ember életének és környezetének minősége kiemelkedő jelentőségű kutatási tárgy, melyet a földrajz kurrens feladatának tartok a jelenre és a közeljövőre.

A századfordulóig a fentiek mellett, az esettanulmányokon túlmenően modern földrajzi kézikönyvek, új szemléletű tankönyvek elkészítésére kell törekedni.

E gondolatok, javaslatok jegyében az MFT 110. közgyűlését megnyitom.

IRODALOM

- BERTALANFFY, L. von. 1972. General Systems Theory. 3rd ed., 289 p.
- CHORLEY, R. J. 1962. Geomorphology and general systems theory. — Professional Paper 500-B, US Geological Survey, Washington.
- COMPTON, P. A. 1986. A földrajz és a földrajzi gondolkodás fejlődése Nagy-Britanniában. — Földr. Közl. 34. (110) 1—2. 135—154.
- PÉCSI M. 1962. Tíz év természeti földrajzi kutatásai. — Földr. Ért. 11.3. 305—336.
- PÉCSI M. 1972. A (természeti) környezetkutatás földrajzi problémái. — Geonómia és Bányászat. 5. 3—4. 257—266.
- PÉCSI M. 1974. A környezetpotenciál integrált földtudományi értékelése. — Geonómia és Bányászat. 7. 3—4. 193—198.
- PÉCSI M. 1979a. A földrajzi környezet új szemléletű értelmezése és értékelése. — Földr. Közl. 27. (103.) 1—3. 17—27.
- PÉCSI M. 1979b. A földrajzi környezet új szemléletű regionális vizsgálata. — Geonómia és Bányászat. 12. 1—3. 163—176.
- PÉCSI M. 1982. A földrajz oktatási, közművelődési és kutatási feladatainak főbb irányai a 80-as évekre. — Földr. Közl. 30. (106.) 3. 206—211.
- PÉCSI M. 1984. A földrajzi környezet értelmezése és a környezeti hatások értékelése a gazdaságfejlesztés szolgálatában. — Földr. Közl. 32. (108.) 4. 309—313.
- PÉCSI M.—STEFANOVITS P.—MARTOS F. 1980. A társadalom környezetének hasznosítási lehetőségei. — Agrártud. Közl. 39. 145—161.

TOPICAL ISSUES OF GEOGRAPHY IN HUNGARY

M. Pécsi

Summary

In accordance with its objective, the Hungarian Geographical Society operating under the aegis of the Hungarian Academy of Sciences, in addition to its public educational tasks (primarily fulfilled by the TIT — Association for the Dissemination of Scientific Knowledge), should lay emphasis on presenting new trends in science, on development of methods and approaches.

The subject of geography founded on new attitude and its scope of action oriented to public affairs are notions to spread. Here I should like to concentrate on some major issues regarding geography as a school subject and geographical research.

To make it succinct, I grouped my paper around three topics.

1. *Geography and general systems theory*

For about ten years it has become a stronger trend to view geography as a science of general systems which considers and investigates the objects of partner disciplines and those of its own as totalities.

Environmental science is becoming the broadest geographical field. It is emphasized that comprehensive analysis, integration and spatial functional investigation are essential in the development of geography.

It should be underlined here too that the total geographical environment of society is extremely complex in its contents and its change, and even its state, can only be explained by joint forces described in models. For all these purposes, the construction of *geographical information systems* and their operation will be indispensable.

2. *Topical principles and major trends affecting geography at the turn of millenium*

The special trends of the two main directions in general geography (physical and social) acquire varying significance within (or outside) geography as a whole.

The investigation of man and environment relationships provides practical results which found various economic and administrative decisions.

Experience shows that more attention is to be paid, in the present and in the near future, to the causes and occurrence of socio-economic inequalities developing under socialism or inherited from earlier periods. Therefore, the *study of quality of life* and the interpretation of its regional differences becomes more and more necessary in social geography. This is an outstanding task for research in social geography.

The regional differences vary with space and time. Today it is particularly the rate and degree of *change* (of the geographical environment) that is highlighted. This change *may be rapid, locally disastrous, but generally the environment is subject to slow changes through equilibria.*

One of the focal tasks in regional geography is the description and generalization of *common features of regions* and the *prediction of the periodical* or rhythmic changes occurring in the regions. They naturally require special methods and models.

The survey and evaluation of *environmental changes* reveals much to explore for the geographers of our days. The new cybernetic and technical *methods* are of great help even today. The rapid growth in instrumentation and computer technology allow the recognition of the above *environmental changes* and the *environmental diagnosis*. They have to be taken into regard and we have to be prepared for the *comprehensive and rapid registration of the changes in the geographical environment.*

3. *Geography and commitment to public affairs and society*

The economic crisis has been prolonged these years and a lot of social tension and troubles have accumulated. (However, it has also been observed that social problems were not solved automatically evenduring the years of boom.) The expectations from society to

science are multifarious, particularly to economics and technical sciences, but recently to geography too.

Some hold the opinion that geography could become the *means to investigate welfare*. Placing the problems of man and environment in the centre of geographical research, the *unity of geography* can be restored. A new aspect is to seek an answer in research and education to the question what is the present or potential future role of a region or some geographical environment in the life and welfare of the population.

A new topic is revealed in the survey of the *quality of life and of the environment*, the systems approach survey and evaluation of human impacts on the environment. The new aspects and methods in environmental analyses are to be and will be accepted equally in the physical and economic branches of geography.

The study of the quality of human life and environment are subjects of outstanding importance and constitute, in my opinion, the main task of geography now and in the near future.

Translated by D. Lóczy